

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МЕТОДИКИ
МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
Частина 1. НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ
НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

*Ушакова Н.І., докт. пед. наук,
Тростинська О.М., канд. філол. наук,
Кушнір І.М., канд. пед. наук (Харків)*

Стаття започатковує серію науково-методичних досліджень становлення та розвитку методики мовної підготовки іноземних студентів класичного університету. Перша публікація присвячена проблемам навчання здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей.

Метою статті є аналіз розвитку концептуальних засад методики мовної підготовки іноземних студентів-нефілологів та їхньої практичної реалізації на прикладі науково-методичної діяльності кафедри мовної підготовки І Навчально-наукового інституту міжнародної освіти ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Основним методом дослідження став системний аналіз наукового доробку та методичної роботи кафедри із забезпечення процесу мовної підготовки іноземців. Авторами простежено трансформацію підходів парадигми мовної освіти, що вплинули на напрями наукових пошуків та принципи навчально-методичної діяльності кафедри мовної підготовки І щодо реалізації завдань професійно орієнтованого навчання мови в іншомовному соціокультурному та академічному середовищі. Схарактеризовано напрями наукової діяльності кафедри, тематику дисертаційних досліджень, методичне забезпечення навчального процесу.

Методологічним підґрунтям діяльності викладачів кафедри стало розроблення концепції мовної освіти іноземців, визначення структури сучасної освітньої парадигми. Підтверджено, що навчання мови має спиратися на систему підходів методологічного, соціолінгвістичного, лінгводидактичного рівнів освітньої парадигми. Сучасні вимоги до створення навчальних програм, підручників і посібників демонструють, що найбільший вплив на модернізацію методики мовної освіти здійснив компетентнісний підхід, результатом чого став перехід на кредитно-модульну систему навчання, а пізніше на кредитно-трансферну систему, що знайшло відображення в навчально-методичному забезпеченні процесу формування комплексу складників комунікативної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти.

Навчально-методична робота кафедри є системною реалізацією підходів усіх рівнів парадигми і розвитком напрацювань у практиці створення навчальних матеріалів.

© Ушакова Н.І., Тростинська О.М., Кушнір І.М., 2021

Ключові слова: іноземні здобувачі вищої освіти, класичний університет, парадигма мовної освіти.

Ушакова Н.И., Тростинская О.Н., Кушнир И.Н. Становление и развитие методики языковой подготовки иностранных студентов классического университета. Часть 1. Обучение студентов неязыковых специальностей. Статья открывает серию научно-методических исследований становления и развития методики языковой подготовки иностранных студентов классического университета. Первая публикация посвящена проблемам обучения соискателей высшего образования неязыковых специальностей.

Целью статьи является анализ развития концептуальных основ методики языковой подготовки иностранных студентов-нефилологов и их практической реализации на примере научно-методической деятельности кафедры языковой подготовки I Учебно-научного института международного образования ХНУ имени В.Н. Каразина.

Основным методом исследования стал системный анализ научного наследия и методической работы кафедры по обеспечению процесса языковой подготовки иностранцев. Авторами прослежена трансформация подходов парадигмы языкового образования, повлиявших на направления научных поисков и принципы учебно-методической деятельности кафедры языковой подготовки I по реализации задач профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в иноязычной социокультурной и академической среде. Охарактеризованы направления научной деятельности кафедры, тематика диссертационных исследований, методическое обеспечение учебного процесса.

Методологическим основанием деятельности преподавателей кафедры стала разработка концепции языкового образования иностранцев, определение структуры современной образовательной парадигмы. Подтверждено, что обучение языку должно опираться на систему подходов методологического, социолингвистического, лингводидактического уровней образовательной парадигмы. Современные требования к созданию учебных программ, учебников и пособий демонстрируют, что наибольшее влияние на модернизацию методики языкового образования оказал компетентностный подход, результатом чего стал переход на кредитно-модульную систему обучения, а позже на кредитно-трансферную систему, что нашло отражение в учебно-методическом обеспечении процесса формирования комплекса составляющих коммуникативной компетентности иностранных соискателей высшего образования.

Учебно-методическая работа кафедры является системной реализацией подходов всех уровней парадигмы и развитием наработок в практике создания учебных материалов.

Ключевые слова: иностранные соискатели высшего образования, классический университет, парадигма языкового образования.

Natalia Ushakova, Oksana Trostynska, Iryna Kushnir. Formation and development of methodology of language training for foreign students of a classical university. Part 1. Teaching students of non-linguistic specialties.

The article begins a series of scientific and methodological studies on the formation and development of the methodology of language training for foreign students of a classical university. The first publication deals with the problems of training applicants for higher education of non-linguistic specialties.

The purpose of the article is to analyze the development of the conceptual foundations of the methodology for language training of foreign non-philological students and their practical implementation using scientific and methodological activities of the Department of Language Training 1 of the Institute of International Education for Study and Research of V.N. Karazin Kharkiv National University as an example.

The main research method was a systematic analysis of the scientific heritage and methodological work of the department related to the process of language training of foreigners. The authors traced the transformation of the approaches of the paradigm of language education that had influenced the directions of scientific research and the principles of educational and methodological activities of the Department of Language Training 1 for the implementation of the tasks of professionally oriented teaching of a foreign language in the foreign language socio-cultural and academic environment. The article contains descriptions of the areas of scientific activities of the department, topics of dissertation research, and methodological support of the educational process.

The methodological basis for the activities of the teachers has been the development of the concept of language education for foreigners, and the identification of the structure of the modern educational paradigm. It was confirmed that language teaching should be based on a system of approaches of the methodological, sociolinguistic, linguodidactic levels of the educational paradigm. Modern requirements for the creation of curricula, textbooks and manuals show that the competence-based approach made the greatest impact on the update of the methodology of language education, which resulted in a transition to a credit-modular training system, and later to a credit-transfer system, which was reflected in the educational and methodological support of the process of forming a complex of components of the communicative competence of foreign applicants for higher education.

The educational and methodological work of the department is a systematic implementation of approaches at all levels of the paradigm and the elaboration of best practices in creating educational materials.

Key words: classical university, foreign applicants for higher education, paradigm of language education.

Постановка проблеми. Протягом століть класичні університети здійснюють накопичення, оцінку та передавання наступним поколінням знань і культури (у широкому сенсі). Дослідницька та викладацька діяльність університетської

спільноти спрямована на потреби суспільства. Класичні університети є центром продукування знання та професійної підготовки, осередком культурного життя, «простором складних систем людської взаємодії, у тому числі на базі міжкультурної комунікації» [11: 287].

Наразі класичний університет виконує функцію провідника передових освітніх тенденцій як у національних суспільствах, так і в глобальному просторі. Ключовими цінностями сучасного класичного університету як частини глобального культурно-освітнього середовища визнано відкритість і толерантність у світоглядному міжкультурному діалозі, вільний обмін знаннями та досвідом в умовах розширення міжнародної науково-освітньої та культурної комунікації і співпраці [29]. Зазначені цінності є базовими для Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, у якому щорічно навчаються близько 5000 академічних мігрантів (іноземних студентів, аспірантів, стажистів). Здобуваючи вищу освіту різних академічних рівнів, вони повинні навчитися комунікувати в нерідному для них мовно-культурному і когнітивному просторі. Визначальним фактором професійного та особистісного розвитку об'єктивно стає їхня мовна підготовка.

Академічні мігранти одержують освітні послуги іноземною для них мовою (українською, англійською), яка набуває інструментальної та світоглядної функції, у комунікативній взаємодії з нерідним мовно-культурним оточенням і в навчально-пізнавальній діяльності. Тож надзвичайно важливим стає методичне моделювання мовної підготовки іноземних громадян.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна – провідний університет України у царині професійної підготовки іноземних громадян та осіб без громадянства, навчання яких розпочалося в університеті 1949 року. За цей час університет закінчили іноземні громадяни зі 113 країн світу, понад 300 захистили кандидатські дисертації, отримали дипломи PhD. Мовне навчання іноземних бакалаврів, магістрантів, аспірантів, стажистів здійснює кафедра мовної підготовки І, заснована у 1964 році. Відтоді викладачами кафедри накопичено та узагальнено величезний досвід мовної підготовки іноземних здобувачів вищої освіти всіх рівнів навчання, висвітлення та аналіз якого і став предметом нашого наукового дослідження.

За роки роботи кафедри змінювалися не лише парадигми, підходи і концепції навчання мови іноземних студентів, змінювалися суспільні формації і державний устрій країни, що не могло не відбитися на освітньому просторі та навчанні іноземців, проте науково-педагогічні працівники завжди оперативно реагували на виклики сучасності й трансформацію освітньої системи.

Аналіз актуальних досліджень. Викладачами кафедри зроблено значний науковий внесок у розвиток методики викладання мови іноземцям. Окремі питання мовного навчання іноземних студентів стали предметом ґрунтовних наукових досліджень та темами дисертаційних робіт. Н. Піротті дослідила одиниці комунікативного мінімуму, розробила принципи відбору комунікативного мінімуму для читання наукових текстів із природничих спеціальностей та описала методичну модель навчання іноземних студентів вивчаючого читання з повним, точним і глибоким розумінням й урахуванням мовних особливостей наукового мовлення та специфіки конкретної науки, її предметного і комунікативного змісту [46]. А. Ружинський описав комунікативно-змістову модель аргументативного дискурсу, на основі якої були виділені одиниці відбору і презентації навчального матеріалу та створена типологія завдань, для формування в іноземних студентів умінь і навичок ведення проблемної бесіди на професійні теми [48]. Л. Бей на основі аналізу структури художнього тексту та особливостей його сприйняття, вивчення процесу розуміння змісту та смислу літературного твору описала методичну модель його інтерпретації в умовах навчальної діяльності та запропонувала узагальнене теоретичне описання системи роботи з художнім текстом у нефілологічній аудиторії іноземних студентів [12]. І. Кушнір розробила теоретично обґрунтовану та експериментально перевірену методику формування соціокультурної компетентності іноземних студентів під час навчання мови, що оптимально поєднує інноваційні та традиційні методи і засоби навчання, й запропонувала спеціальну систему вправ і завдань для навчання іноземних студентів спілкування в соціокультурній сфері [38]. А. Чистякова у докторській дисертації «Наукові основи підготовки з російської мови іспано- та франкомовних студентів-іноземців нефілологічного профілю» розробила методичну систему мовного

навчання іноземних студентів-нефілологів, домінуючими особливостями якої є врахування сформованого досвіду мовного та предметного навчання, рідної мови або мови-посередника, комунікативних потреб студентів-нефілологів певної спеціальності [63]. Узагальнений досвід теоретичних досліджень та практичної роботи А. Чистякова висвітлює у низці наукових праць, в яких розглянуто особливості методичної організації лексико-граматичного матеріалу під час навчання іноземних студентів аспектів мови (фонетика, граматики, лексики, культурознавство) [62]; описано предмет, параметри та механізми різних видів мовленнєвої діяльності та досліджено принципи їх навчання [65]; проаналізовано та узагальнено особливості організації мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти [64]. Н. Ушакова на матеріалі художніх і публіцистичних текстів розробила методичну модель книги для самостійного читання для студентів-нефілологів завершального етапу навчання, побудовану на основі діяльнісно-когнітивної схеми навчання самостійного читання, використання пізнавального потенціалу універсальних когнітивних процедур, спрямовану на розвиток усіх складників читацької компетенції з урахуванням реального рівня навченості студентів [56]. У своїй докторській дисертації «Багатоаспектна модель підручника з російської мови для іноземних студентів у вищих навчальних закладах України» Н. Ушакова здійснила теоретико-методологічний аналіз сучасної освітньої та методичної парадигми щодо вивчення іноземними студентами мови, теоретично обґрунтувала й описала функціональні складники – аспекти методологічного, соціолінгвістичного, лінгводидактичного рівнів підручника з російської мови для іноземних студентів ЗВО України, створила багатоаспектну інваріантну методичну модель підручника з російської мови для іноземних студентів, яка відповідає головним аксіологічним, акмеологічним, комунікативним, когнітивним, культурологічним потребам майбутніх фахівців [54]. У монографії Н. Ушакової [57] здійснено масштабний аналіз підручників і навчальних посібників із російської та української мов, систематизацію підходів, принципів навчання, що дозволило обґрунтувати інваріантний підхід та вимоги до створення варіативного підручника із мови навчання іноземців у нерідному соціокультурному середовищі.

Важливим етапом теоретичного обґрунтування засад мовної підготовки іноземців стала розробка концепції мовної освіти іноземних студентів (Н. Ушакова, О. Тростинська [59]).

Зміст мовної освіти іноземців, що навчаються в українських ЗВО, поєднує чотири взаємопов'язані складники (лінгвістичний, мовленнєвий, фаховий, соціокультурний), які для навчання мови різних категорій іноземців мають свої особливості. Зміст визначається відповідно до комунікативних потреб іноземців, тому може варіюватися залежно від етапу, рівня і профілю навчання.

Лінгвістичний (мовний) змістовий складник «містить основні мовні одиниці, поняття, факти, закономірності, що забезпечують обсяг знань, оптимальний для формування мовленнєвих умінь і навичок іноземних студентів відповідно до завдань мовної підготовки. Ці знання є основою правильного уявлення про структуру мови й оволодіння літературним мовленням відповідно до комунікативних потреб кожної категорії іноземців» [59: 141].

Мовленнєвий змістовий складник ґрунтується на лінгвістичному та «визначає зміст роботи, скерованої на формування комунікативної компетентності іноземців та реалізацію вторинної мовної особистості, що, у свою чергу, передбачає гармонійний розвиток умінь в основних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі)» [59: 141], насамперед, у навчально-професійній сфері спілкування, вмінь оцінювати та вдосконалювати власну мовленнєву діяльність.

Фаховий змістовий складник «ураховує завдання формування загальнонавчальної та професійної компетентності іноземних громадян у відповідній галузі підготовки <...>, ґрунтується на мовному та мовленнєвому, зокрема термінологічному, матеріалі <...>, є підґрунтям формування вмінь у видах мовленнєвої діяльності, актуальних для реалізації комунікативних потреб іноземних студентів, здійснення професійної комунікації відповідного напрямку освіти» [58: 16].

Соціокультурний змістовий складник «скерований на формування соціокультурної компетенції <...> під час знайомства іноземців із особливостями культури України та мовленнєвої поведінки носіїв мови в різних комунікативних ситуаціях <...>. Культура країни розглядається як невід'ємний компонент змісту навчання <...>. Реалізація цього складника забезпечує міжкультурну комунікацію, у якій іноземний студент є не

об'єктом навчального процесу, а його суб'єктом, повноправним носієм культурної інформації і учасником діалогу культур» [59: 142].

Теоретичні пошуки та практичний досвід науковців і викладачів-практиків підтверджують, що уміння самостійного навчання засобами мови, що вивчається, є принциповою умовою ефективної взаємодії названих складників, їхнього комплексного засвоєння для формування комунікативної компетентності, «яка є здатністю використовувати засвоєну інформацію, вміння і навички відповідно до комунікативних завдань» [58: 16].

Зміни науково-методичної парадигми мовної освіти іноземців знайшли відображення в колективних монографіях, підготовлених науково-педагогічними працівниками кафедри за редакцією Н. Ушакової. У монографії «Викладання російської мови іноземним студентам: теорія та практика, традиції та інновації» [47], що була видана у 2014 році до 50-річчя кафедри, представлено багаторічний методичний досвід викладання російської мови іноземним студентам різних профілів навчання. У колективній роботі працівників кафедри окреслено основні проблеми сучасної освіти, що вимагають наукового дослідження та втілення в методику мовної підготовки іноземців; схарактеризовано принципи створення програм, навчальних посібників, особливості контролю мовної підготовки іноземних студентів-нефілологів (Т. Алексеєнко, О. Копилова, О. Тростинська); розглянуто основні параметри сучасної освітньої парадигми (Н. Ушакова), мету, завдання, структуру, принципи та зміст мовної освіти іноземців (Н. Ушакова, О. Тростинська), характеристики комунікативного та компетентнісного підходів (Н. Ушакова, І. Кушнір), особливості особистісно-орієнтованого навчання; приділено увагу завданням розвитку дистанційного навчання, мультимедійних засобів мовної освіти (І. Кушнір, І. Петров), проаналізовано формування перекладацької компетентності в іноземних студентів-нефілологів (Л. Куплевацька).

Автори монографії «Академічна адаптація освітніх мігрантів у країні навчання» (2017) [1], приділили увагу цьому важливому чиннику забезпечення успішності навчальної діяльності іноземних здобувачів вищої освіти. Багатоаспектний аналіз дійсного стану наукової розробки проблем адаптації іноземців до умов навчання в

нерідному соціокультурному середовищі здійснено за такими напрямками: філософсько-антропологічні, соціально-психологічні (С. Домніч), культурологічні основи академічної адаптації освітніх мігрантів. Розглянуто лінгводидактичні засади організації мовного освітнього процесу (Н. Ушакова), а також етнопсихологічні та лінгвокультурологічні проблеми оптимізації навчання іноземців.

Необхідність розвитку партнерських стосунків викладачів і студентів, урахування культурних, освітніх особливостей різних категорій здобувачів вищої освіти призвели до необхідності наукового аналізу міжкультурного діалогу в освітньому процесі, який було здійснено у черговій монографії «Міжкультурна комунікація в університетському освітньому просторі» за редакцією Н. Ушакової [40]. Дослідження авторів монографії присвячені аналізу філософсько-антропологічних (С. Домніч), психолого-педагогічних, соціокультурних аспектів університетської міжкультурної комунікації. Розглянуто проблеми формування міжкультурної мовної особистості учасників університетського освітнього процесу (Н. Ушакова). У зв'язку з тим, що базовою категорією академічної адаптації освітніх мігрантів є рівень володіння мовою навчання, значну увагу приділено визначенню структури цього когнітивно-діяльнісного конструкту (Н. Ушакова). Розглянуто питання формування міжкультурної білінгвальної мовної особистості іноземних студентів-медиків в академічному середовищі українських ЗВО (І. Кушнір), інтерактивні технології формування українськомовних професійно-комунікативних умінь у студентів-іноземців, міжкультурний аспект підручника з мови навчання для освітніх мігрантів (Н. Ушакова), визначено складники іміджу викладача вищої школи в контексті міжкультурної комунікації (Л. Куплевацька).

Практична реалізація проведених наукових досліджень у галузі методики мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти та багаторічний досвід викладацької роботи зумовили мету нашої наукової розвідки.

Мета статті – проаналізувати основні етапи розвитку концептуальних засад методики мовної підготовки іноземних студентів та їхньої практичної реалізації на прикладі науково-методичної діяльності кафедри мовної підготовки І Навчально-наукового інституту міжнародної освіти ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Виклад основного матеріалу. Значним внеском у методику викладання мови навчання іноземним здобувачам вищої освіти вважаємо систематизацію підходів, які формують освітню та методичну парадигму, представлення парадигми у вигляді цілісної структури, що складає теоретико-методологічне підґрунтя мовної освіти іноземців.

У дослідженнях Н. Ушакової [54; 57] доведено, що всі підходи створюють складну ієрархічну систему, яка має три рівні: методологічний, соціолінгвістичний, лінгводидактичний.

Методологічний рівень визначає базові характеристики сучасної системи освіти. Головні характеристики цього рівня – аксіологічність і акмеологічність: аксіологічний підхід (особистісно-ціннісна орієнтація) й акмеологічний підхід (чинники особистісного зростання та професійного успіху). Головні характеристики реалізовані в менш глобальних підходах, що створюють діяльнісний комплекс, – особистісно-орієнтованому, компетентнісному, освітньому (самоосвіті), проблемному, стратегічному. Практичну реалізацію в освітньому процесі останнім часом здобув компетентнісний підхід.

Соціолінгвістичний рівень є актуальним для ситуації отримання освіти іноземною мовою в нерідному соціокультурному середовищі. На соціолінгвістичному рівні виокремлено такі підходи: культурознавчий (міжкультурний), комунікативно-когнітивний, ефективного освітнього середовища; орієнтації на певний рівень володіння мовою.

Практична реалізація підходів методологічного та соціолінгвістичного рівнів здійснюється на *лінгводидактичному рівні*, коли обирають шляхи організації навчального процесу, методи та засоби навчання мови.

Простежимо, як зміни глобального освітнього простору вплинули на наукові пошуки та принципи навчально-методичної діяльності кафедри мовної підготовки 1.

У 70-х роках наукові та методичні зусилля кафедри було спрямовано на розробку тематичних комплексів зі спеціальності для іноземних студентів, які навчалися на різних факультетах. У кінці 70-х – початку 80-х років за ініціативи та під керівництвом Н. Федотової був розроблений типовий комплексний навчальний план з усіх видів мовленнєвої діяльності для іноземних студентів 1 – 4 курсів.

З початку 90-х років 20 ст. робота кафедри здійснюється за двома основними напрямками: підготовка іноземних студентів-філологів і мовне навчання іноземних студентів нефілологічного профілю. У 80-ті роки у методиці викладання російської мови як іноземної панівним стає комунікативний підхід, який ґрунтується на вивченні комунікативних потреб іноземців у різних сферах спілкування, відборі навчального матеріалу та організації освітнього процесу відповідно до цих потреб. Згідно з комунікативним підходом для іноземних студентів нефілологічного профілю навчання російська мова була не метою навчання, на відміну від іноземних студентів-філологів, а виступала засобом отримання спеціальності та засобом спілкування у новому соціокультурному середовищі, що висувало на перший план необхідність реалізації комунікативних завдань у навчально-професійній, суспільно-політичній та соціально-культурній сферах комунікативного підключення, вивчення яких стало найважливішим на заняттях із мови. До 1991 року організацію навчання здійснювали за єдиними для радянського освітнього простору навчальними програмами та підручниками з російської мови як іноземної, на кафедрі розробляли лише методичні рекомендації з окремих аспектів навчання (стартовий контроль – Л. Красовська, Л. Удоденко, науковий стиль мовлення для студентів-нефілологів – А. Давидова, І. Кобцева, В. Кравченко, Л. Куплевацька, В. Луценко, Т. Манівська, Л. Маргова, Н. Піротті, Л. Саніна, Є. Седьма, Л. Удоденко, Н. Ушакова, Н. Федотова, навчання аспірантів – Т. Алексеєнко, Л. Внукова, А. Стрельнікова, А. Ружинський, аспект граматики – А. Давидова, Л. Жукова, В. Кравченко, Т. Манівська, А. Чистякова, Н. Федотова, аспект літератури (вивчали всі іноземні студенти незалежно від спеціальності) – Н. Доценко, Л. Куплевацька, І. Поборча, Л. Удоденко, Н. Ушакова, країнознавство – Л. Бей, В. Білик, О. Брусенцова, Н. Доценко, Л. Жукова, І. Поборча, Є. Седьма, О. Тростинська, Л. Удоденко, Н. Ушакова). Після здобуття Україною незалежності ЗВО пішли шляхом створення власних навчальних програм, які відображають методичний досвід і вимоги кожного конкретного навчального закладу.

Іноземні студенти навчаються на 20 факультетах Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. З метою вивчення особливостей підстилів наукового мовлення відповідно

до спеціальностей, за якими навчаються іноземці, систематизації методів і принципів мовної підготовки студентів різних профілів навчання та об'єднання зусиль викладачів зі створення відповідного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу на кафедрі було створено секції: економічну (А. Давидова, О. Копилова, В. Кравченко, Т. Курилюк, Л. Саніна), біолого-психологічну (Л. Красовська, О. Тростинська, Л. Удоденко), геолого-географічну (О. Брусенцова), хімічну та фізико-математичну (Л. Мартова, Н. Піротті, Є. Седьма, Н. Ушакова), філологічну (Л. Бей, Н. Доценко, Л. Ільїна, Н. Ушакова, А. Чуйкова), пізніше було додано медичну (Т. Алексєєнко), юридичну (Т. Іванова, Л. Куплевацька, І. Черненко) та гуманітарну (С. Домніч) секції. Очолила роботу викладачів з розробки принципів мовного навчання іноземних студентів нефілологічних спеціальностей завідувачка кафедри А. Чистякова.

У сучасному інформаційному суспільстві основним дидактичним підходом став компетентнісний. Як змінилося понятійне поле дидактики, уявлення про процес навчання і його принципи в умовах переходу до інформаційного суспільства? «Традиційно процес навчання в дидактиці визначався як цілеспрямована спільна діяльність вчителя та учнів, спрямована на досягнення цілей навчання. У традиційному підході провідною є діяльність учителя. У компетентнісному – посилюється роль діяльності учня» (переклад наш – Н.У., О.Т., І.К.) [41: 3].

Компетентнісний підхід ґрунтується «на чотирьох підставах, які розглядають в якості базисних для освіти людини протягом усього життя: «вчитися знати» – людина щодня конструює своє власне знання, спираючись на особистий досвід і допомогу інших людей; «вчитися робити» – докладає зусиль щодо практичного застосування набутих знань, навичок, умінь; «вчитися жити разом» – реалізує свій досвід в напрямку відмови від будь-якої дискримінації, коли всі мають рівні можливості розвивати себе і свою спільноту; «вчитися бути» – реалізує вміння розвивати свій потенціал, необхідний індивіду» (переклад наш – Н.У., О.Т., І.К.) [66: 16].

Під час оволодіння мовою навчання формується компетенція (певний рівень навченості), яка є умовою для досягнення компетентності. Співвідношення понять «компетенція» і «компетентність» є різним для іноземних студентів

нефілологічного і філологічного профілю навчання. Для нефілологів мова – засіб, освітня дисципліна, за допомогою якої оволодівають певною галуззю знання.

У зв'язку з новим підходом здійснено перегляд принципів створення навчальних програм. Програми покликані орієнтувати всіх учасників навчального процесу не тільки на знання, вміння і навички, але й на «розвиток самостійності, інтелектуальної творчості, здатності до співпраці, моральної стійкості, винахідливості і наполегливості в досягненні цілей, а також потреби в особистісному зростанні» (переклад наш – Н.У., О.Т., І.К.) [39: 13]. Остання вимога цілком відповідає потребам нашого контингенту студентів і має отримати втілення в системі засобів навчання і, в першу чергу, в підручнику.

Інтерпретуючи положення компетентнісного підходу до цілей нашого дослідження, зазначимо, що в процесі мовної підготовки іноземних студентів-нефілологів мають вирішуватися такі завдання: робота з різними джерелами інформації мовою навчання; розвиток критичного мислення засобами лінгвоментального іншомовного комплексу; організація творчої та навчально-практичної діяльності в процесі освоєння мови навчання; організація групової взаємодії мовою навчання; організація самостійної роботи, оцінки досягнень, самоконтролю, обрання траєкторії самоосвіти [54].

Приєднання України до Болонської декларації з освіти зумовило перехід на кредитно-модульну систему навчання, яка висувала нові вимоги до організації освітнього процесу у ЗВО, серед яких чільне місце посідала розробка інформаційного пакету для кожного напрямку навчання та спеціальності, кожної дисципліни, включеної до навчального плану. Головним складником такого пакету мала стати навчальна програма, яка відображає розподіл навчального матеріалу на модулі, що водночас є навчальним комплексом, банком навчальної інформації та методичними рекомендаціями з її засвоєння. Робота з розробки єдиної модульної програми з російської мови для іноземних студентів нефілологічних спеціальностей була розпочата з ініціативи А. Чистякової і продовжена Т. Алексєнко, О. Копиловою та О. Тростинською. Результатом проведених науково-методичних пошуків стала розробка інноваційної «Програми з російської мови для іноземних студентів-

нефілологів» [51]. Програма отримала схвальний відгук методистів і науковців багатьох ЗВО України. До програми викладачами кафедри було розроблено додатки для кожного факультету, на якому навчалися іноземні студенти, що містили тематичний план практичних занять і тематичний план для самостійної роботи студентів у навчально-професійній сфері, перелік лабораторних робіт, лексичний мінімум для кожного напряму підготовки та список навчальної літератури. Відповідно до програми було створено навчальні комплекси для студентів різних спеціальностей і профілів навчання, спрямовані на формування комунікативної компетентності іноземних студентів-нефілологів.

Кожний компонент комплексу відповідає послідовності трьох рівнів (системи мови, мовлення і комунікації), в якій кожний рівень забезпечується попереднім та забезпечує наступний. Основу комплексу складає базовий підручник, спрямований передусім на формування і розвиток мовної і мовленнєвої компетентностей через презентацію й активізацію лексико-граматичного матеріалу, що, у свою чергу, сприяє формуванню вмінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності, забезпечуючи тим самим загальний розвиток комунікативної компетентності. Система завдань базового підручника спрямована на систематизацію граматичних знань тих, хто навчається, а також на розвиток їхніх умінь діалогічного та монологічного мовлення з урахуванням потреби в індивідуалізації навчання студентів із різним рівнем мовної підготовки. Граматичний матеріал, відібраний відповідно до особливостей функціонування у конкретному підстилі наукового мовлення, стає підґрунтям для опанування мови спеціальності. Аспект мови спеціальності є провідним у мовній підготовці іноземних студентів-нефілологів, тому що забезпечує отримання вищої освіти та готує студентів до майбутньої професійної діяльності. Одиницею навчання та базою для формування відповідних мовленнєвих навичок є текст. Відбір текстів до посібників із наукового мовлення має відповідати комунікативним потребам студентів у навчально-професійній діяльності та рівню володіння мовою. До посібників включено наукові тексти (як оригінальні, так і з незначною адаптацією) для читання, аудіювання та самостійної роботи студентів із системою завдань, кінцевою метою яких є формування і розвиток усних та письмових

видів мовленнєвої діяльності. Доповненням до посібників із наукового стилю мовлення є перекладні термінологічні словники, спрямовані на формування термінологічної компетенції студентів. Необхідним компонентом освітньої діяльності є контроль рівня сформованих компетентностей, який стає ефективним і коректним лише за умови розроблення чітких критеріїв оцінювання. Підготовлені викладачами кафедри «Модульні контролю мовної підготовки» для іноземних студентів 1–3 курсів різних спеціальностей містять контрольні завдання і систему оцінювання, які відповідають зазначеним вимогам. Доповнюють навчальні комплекси посібники до аспекту розмовної практики, які ґрунтуються на ситуаціях повсякденного спілкування, актуальних для життя студентів, та спрямовані на формування і розвиток умінь монологічного й діалогічного мовлення у соціокультурній сфері (А. Давидова, Н. Доценко, О. Копилова, Т. Курилюк, Л. Саніна, Н. Ушакова [14; 17; 37; 55]).

Викладачами кафедри розроблено навчальні комплекси для іноземних студентів економічних (А. Давидова, О. Копилова, Т. Курилюк, Л. Саніна, І. Черненко [14; 15; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 49; 61]), медичних (Т. Алексеєнко, І. Кушнір, Л. Куплевацька, Т. Манівська [2; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 42; 43]), біологічних (О. Тростинська [9; 10; 42; 43; 52; 53]), геолого-географічних (О. Брусенцова, Т. Ключко [23; 24; 25; 26; 27; 28]), природничих (Є. Седьма, І. Черненко [43; 44; 45; 46]) спеціальностей. Окремі навчальні посібники створені для студентів психологічного та соціологічного (С. Домніч, Т. Іванова, І. Кушнір, І. Петренко, Л. Удоденко [16; 18; 19; 31]), юридичного (Т. Іванова, Л. Куплевацька, І. Черненко [20; 21; 22]) факультетів.

Науково-методичні здобутки кафедри мовної підготовки 1 було втілено у розробці авторським колективом (Т. Алексеєнко, О. Копилова, І. Кушнір, О. Тростинська, Н. Ушакова, І. Черненко) загальноукраїнського підручника з російської мови для іноземних студентів 1 курсів нефілологічних спеціальностей за редакцією Н. Ушакової [4], що сприяло вдосконаленню всіх аспектів мовної підготовки студентів немовних спеціальностей. Підручник створено на загальнолітературному мовному матеріалі, спрямовано на формування вмій вирішення комунікативних завдань, реалізації мовленнєвих інтенцій у ситуаціях навчального університетського спілкування та в соціокультурній сфері як

основи комунікативної компетентності. Навчальне видання структуровано на 8 розділів, кожен із яких містить два взаємопов'язані блоки: граматичний і комунікативний. Когнітивний базис кожного модуля складають граматичний матеріал (презентований у вигляді таблиць і схем із пояснювальними коментарями), який має практичну реалізацію у завданнях різного ступеня складності й активується у завданнях з мовленнєвої практики та у блоках завдань для самостійної роботи, також у комунікативних зразках діалогічних єдностей, текстах соціокультурного характеру з рубрики «Мова і культура». Передбачено активізацію умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності через системи завдань у рубриках «Поговорімо», «Читаймо текст», «Слухаймо текст». Створений підручник допомагає реалізувати такі цілі мовної підготовки, як академічна та лінгвокультурна адаптація іноземних студентів.

Висновки. Системний аналіз наукового доробку та методичної роботи кафедри із забезпечення процесу мовної підготовки іноземців дозволив висвітлити трансформацію основних лінгводидактичних тенденцій, підходів до реалізації завдань професійно орієнтованої мовної освіти в іншомовному соціокультурному та академічному середовищі. Програми, підручники та посібники, розроблені колективом кафедри в останні роки, зокрема базовий підручник, є реалізацією підходів усіх рівнів парадигми, що систематизовано у теоретичних дослідженнях науковців кафедри, і розвитком напрацьованих у практиці створення навчальних матеріалів. Певні методичні механізми реалізації кожного підходу втілено в аспектах підручників і посібників із мови навчання, а саме: *методологічних* (аксіологічний (ціннісний), акмеологічний (професійної орієнтації навчання), особистісно-орієнтований, компетентнісний, освітній (самоосвіти засобами мови, що вивчається), стратегічний (формування ефективних пізнавальних стратегій), проблемний (побудова навчання як вирішення певної проблеми); *соціолінгвістичних* (культурознавчий (міжкультурний, що враховує особливості комунікації носіїв різних культур, оптимізує міжкультурну адаптацію), комунікативно-когнітивний, формування ефективного освітнього середовища, орієнтації на певний рівень володіння мовою (відповідно до європейських рівнів); *лінгводидактичних* (метамовний (метамова підручника,

система формулювання завдань, вправ, оформлення довідкового апарату), семіотико-поліграфічний (розробка знакової системи, ілюстративного та поліграфічного оформлення підручника).

Науково-методичну діяльність колектив кафедри здійснює в річці сучасних тенденцій мовної освіти, що відповідає завданням розбудови ефективного університетського освітнього простору.

Утім, автори не вважають результати цієї статті остаточним розв'язанням науково-методичних проблем організації мовної підготовки освітніх мігрантів, які здобувають вищу освіту в класичних університетах.

Перспективи подальших досліджень полягають, з нашої точки зору, у здійсненні наукового пошуку в кількох напрямках, а саме: аналіз і систематизація науково-практичних напрацювань у галузі мовної підготовки іноземних студентів мовних спеціальностей; вивчення та забезпечення комунікативних потреб зростаючого контингенту студентів, які навчаються в Україні англійською мовою; а також висвітлення актуальних на сучасному етапі розвитку цивілізації питань розробки принципів і підходів до організації дистанційної мовної освіти, методики створення електронних мультимедійних засобів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академическая адаптация образовательных мигрантов в стране обучения: монография / под ред. Н.И. Ушаковой. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. 248 с.
2. Алексеенко Т.Н., Васецкая Л.И. Практическое пособие по грамматике русского языка. Медико-биологический профиль. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2008. 188 с.
3. Алексеенко Т.Н., Васецкая Л.И., Манивская Т.Е. Рабочая тетрадь для самостоятельной работы. Медицинский профиль: учеб. пос. 2-е изд., доп. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2013. 128 с.
4. Алексеенко Т.Н., Копылова Е.В., Кушнир И.Н., Тростинская О.Н., Ушакова Н.И., Черненко И.И. Русский язык: учебник для иностр. студентов 1 курса нефилол. специальностей / под ред. Н.И. Ушаковой. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2016. 192 с.
5. Алексеенко Т.Н., Копылова Е.В., Тростинская О.Н. Модульный контроль языковой подготовки иностранных студентов. 3 курс. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. 78 с.

6. Алексеенко Т.Н., Красовская Л.П., Куплевацкая Л.А. Научный стиль речи. Учебное пособие для иностранных студентов-медиков. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2005. 252 с.
7. Алексеенко Т.Н., Малышенко А.О. 7 уроков по развитию устной речи. Диалоги: врач – больной. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2007. 60 с.
8. Алексеенко Т.Н., Тростинская О.Н., Манивская Т.Е. Модульный контроль языковой подготовки иностранных студентов. 2 курс. Медико-биологический профиль обучения. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. 155 с.
9. Алексеенко Т.Н., Манивская Т.Е., Тростинская О.Н., Ван Лей. Русско-украинско-английско-китайско-арабский медико-биологический словарь. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2011. 136 с.
10. Алексеенко Т.Н., Манивская Т.Е., Тростинская О.Н., Кушнир И.Н. Модульный контроль языковой подготовки иностранных студентов. 1 курс. Медико-биологический профиль. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. 164 с.
11. Бакіров В.С., Хіжняк Л.М., Ушакова Н.І. Міжкультурна комунікація в університеті: історичний досвід і виклики сучасності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2017. Вип. 39. С. 286–293.
12. Бей Л.Б. Интерпретация художественного текста при обучении русскому языку иностранных студентов-нефилологов: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1985. 22 с.
13. Брусенцова О.Д., Гвоздь Н.А. Климатология. Учебное пособие по русскому языку для иностранных студентов I курса геолого-географического факультета специальности «Экология и охрана окружающей среды». Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2010. 47 с.
14. Давыдова А.Н., Копылова Е.В., Санина Л.П. Сборник текстов и заданий по развитию речи. Практическое пособие по русскому языку для иностранных студентов. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2007. 111 с.
15. Давыдова А.Н., Копылова Е.В., Санина Л.П. Тексты и задания по русскому языку. Учебное пособие по русскому языку для иностранных студентов III курса экономических специальностей. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2007. 124 с.
16. Домнич С.П., Петренко И.П., Захарова Н.Н. Я – будущий психолог. Учебное пособие для студ.-инстр. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. 138 с.
17. Доценко Н.П. Читаем и говорим по-русски. Разговорная практика на занятиях по русскому языку в иностранной аудитории. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2004. 99 с.

18. Иванова О.Ф., Клепикова Н.Г., Удошенко Л.М. Общая психология для студентов-иностранцев I курса: учебное пособие. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 1995. 154 с.
19. Иванова Т.А. Учебное пособие по русскому языку для иностранных студентов 1-2 курсов социологического факультета. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2004. 124 с.
20. Иванова Т.А., Куплевацкая Л.А., Черненко И.И. Изучаем теорию государства: учеб. пособие по русскому языку для иностранных студентов 1 курса юрид. ф-та. Х.: Экограф, 2013. 148 с.
21. Иванова Т.А., Черненко И.И. Русский язык юристам: пособие по научному стилю речи для студентов-иностранцев 2 курса. Х.: Компания СМІТ, 2013. 120 с.
22. Иванова Т.А., Черненко И.И. Русский язык юристам: пособие по науч. стилю речи для студентов-иностранцев III курса. Х.: Компания СМІТ, 2014. 82 с.
23. Клочко Т.В. Контроль языковой подготовки иностранных студентов 2 курса: Специальности «Геология», «География», «Рекреация», «Туризм» и «Экология»: учебное пособие. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2016. 50 с.
24. Клочко Т.В. Контроль языковой подготовки иностранных студентов 1–3 курсов: Специальности: «География», «Геология», «Рекреация», «Туризм» и «Экология»: учебное пособие. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2019. 140 с.
25. Клочко Т.В. Наша планета Земля: учебное пособие для иностранных студентов 1–2 курсов факультета географии, геологии, рекреации и туризма и экологического факультета. Харьков: Тарасенко В.П., 2016. 108 с.
26. Клочко Т.В. Обучение реферированию научного текста: Геолого-географический профиль: учебное пособие. Харьков: Тарасенко В.П., 2017. 62 с.
27. Клочко Т.В. Поурочный украинско-русско-английско-туркменский словарь. Харьков: Тарасенко В.П., 2019. 22 с.
28. Клочко Т.В., Фадеева О.Ю. Модульный контроль языковой подготовки иностранных студентов 2–3 курсов медицинского факультета (профессиональное общение): учебно-методическое пособие для иностранных студентов-медиков (англояз. форма обучения). Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2013. 78 с.
29. Кодекс цінностей Каразінського університету. Харків, 2017. 16 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.univer.kharkov.ua/ua/general/docs/kodeks> (дата звернення: 20.02.2021).
30. Копылова Е.В., Курилюк Т.И., Санина Л.П. Читаем тексты по экономике: учеб. пособие для иностр. Студентов. Х.: Изд-во ХНУ имени В. Н. Каразина, 2011. 123 с.

31. Копылова Е.В., Кушнир И.Н. Модульный контроль языковой подготовки иностранных студентов-экономистов и психологов 1 курса: учеб. пособие. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2011. 123 с.
32. Копылова Е.В., Санина Л.П. Контроль языковой подготовки иностранных студентов 1 курса: Экономический профиль. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. 108 с.
33. Копылова Е.В., Санина Л.П. Контроль языковой подготовки иностранных студентов II курса: Экономический профиль. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2016. 96 с.
34. Копылова Е.В. Модульный контроль языковой подготовки иностранных студентов 2 курса: Экономический профиль: учеб. Пособие. Х.: Изд-во ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. 75 с.
35. Копылова Е.В., Санина Л.П. Пособие по развитию письменной речи: учеб. пособие для иностр. студентов 4 курса экон. спец. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2014. 108 с.
36. Копылова Е.В., Санина Л.П., Черненко И.И. Читаем тексты по макроэкономике: учебное пособие для студентов-иностранцев 2 курса экономических специальностей. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. 112 с.
37. Курилюк Т.И. Разговорная практика на уроках русского языка: учебное пособие для иностранных студентов 1-2 курсов экономического факультета и факультета МЭО и ТБ. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина. 92 с.
38. Кушнір І.М. Формування соціокультурної компетентності іноземних студентів у процесі навчання російської мови: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Херсон, 2012. 24 с.
39. Мильруд Р. П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам. *Иностранный язык в школе*. 2000. № 4. С. 9–15.
40. Міжкультурнакомунікація в університетському освітньому просторі: монографія / за ред. Н.І. Ушакової. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. 232 с.
41. Осмоловская И.М. Проблемы развития дидактики в информационном обществе. *Инновации в образовании*. 2009. 1. С. 4–19.
42. Павленко М.П., Алексеенко Т.Н., Копылова Е.В., Тростинская О.Н. Обучение реферированию научного текста. Ч. I, Ч. II. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина. 2009. 178 с.
43. Петрушова О.В., Тростинская О.Н., Черненко И.И., Тарлева А.В. Сборник упражнений по русскому языку для студентов-иностранцев основного этапа обучения. Харьков: ООО Компания СМИТ, 2007. 290 с.

44. Петрушова О.В., Черненко И.И., Славтич Г.А. Учебное пособие по русскому языку: Научный стиль для иностранных студентов I курса. Харьков: Компания СМИТ, 2004. 320 с.
45. Петрушова О.В., Черненко И.И., Славтич Г.А. Учебное пособие по русскому языку: Научный стиль для иностранных студентов II курса. Харьков: Компания СМИТ, 2004. 162 с.
46. Пиротти Н.В. Отбор коммуникативного минимума для чтения текстов по специальности (I курс, естественнонаучный профиль): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1985. 19 с.
47. Преподавание русского языка иностранным студентам: теория и практика, традиции и инновации: монография / под ред. Н.И. Ушаковой. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2014. 391 с.
48. Ружинский А.Л. Моделирование русского аргументативного дискурса как основа обучения иностранных студентов советских вузов проблемной беседе на профессиональные темы: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1990. 22 с.
49. Санина Л.П., Чистякова А.Б. Изучаем язык экономики. Практическое пособие по русскому языку для иностранных студентов Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2005. 127 с.
50. Седьмая Е.В. Пособие по обучению устной и письменной речи. Научный стиль для студентов II курса естественнонаучного профиля. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2010. 105 с.
51. Тростинская О.Н., Алексеенко Т.Н., Копылова Е.В. Программа по русскому языку для иностранных студентов-нефилологов: учебно-метод. комплекс. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. 88 с.
52. Тростинская О.Н. Русский язык: учебник для иностранных студентов биологических специальностей. I курс. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. 140 с.
53. Тростинская О.Н. Учебно-методическое пособие по русскому языку для иностранных студентов I-II курсов биологических специальностей. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2004. 96 с.
54. Ушакова Н.І. Багатоаспектна модель підручника з російської мови для іноземних студентів у вищих навчальних закладах України: автореф. дис. ... докт. пед. наук. Херсон, 2010. 45 с.
55. Ушакова Н.И. Знакомьтесь: Украина. Тексты для чтения и развития речи на русском языке для иностранных студентов. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2003. 108 с.
56. Ушакова Н.И. Методическая модель книги для самостоятельного чтения для студентов-нефилологов завершающего этапа обучения (на материале художественных и публицистических текстов): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1991. 22 с.
57. Ушакова Н. И. Учебник по языку обучения для иностранных студентов в русле современной образовательной парадигмы. Теория и

- практика создания учебника по языку обучения для иностранных студентов вузов Украины. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. 263 с.
58. Ушакова Н., Тростинська О. Вивчення української мови студентами-іноземцями: концептуальні засади. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*: збірник наук. праць. Львів: вид-во Львівського нац. ун-ту. Вип. 9. 2014. С. 12–21.
  59. Ушакова Н.І., Тростинська О.М., Дубічинський В.В. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*: зб. наук. праць. Вип. 19. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. С. 136–146.
  60. Черненко И.И. Учебное пособие по русскому языку. Научный стиль для студентов-иностранцев I курса экономических специальностей. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2007. 192 с.
  61. Чистякова А.Б. Методика обучения иностранных студентов языку в вузе. Виды речевой деятельности. Харьков: ООО «ЭДЭНА», 2009. 159 .
  62. Чистякова А.Б. Научные основы подготовки по русскому языку испано- и франкоговорящих студентов-иностранцев нефилологического профиля: автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора пед. наук. Москва, 1994. 42 с.
  63. Чистякова А.Б. Организация обучения языку иностранных учащихся в вузе. Харьков: Константа, 2005. 128 с.
  64. Чистякова А.Б. Практическое пособие по методике преподавания русского языка как иностранного. Обучение аспектам языка. Харьков: Константа, 2007. 174 с.
  65. Щукин А.Н. Компетенция или компетентность. Взгляд методиста на актуальную проблему лингводидактики. *Русский язык за рубежом*. 2008. № 5. С. 14–20.

REFERENCES

1. Ushakova, N.I. (Ed.). (2017). *Akademicheskaja adaptacija obrazovatelnyh migrantov v strane obuchenija [Academic adaptation of educational migrants in the country of study]*. Kharkov: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
2. Alekseenko, T.N. and Vaseckaja, L.I. (2008). *Prakticheskoe posobie po grammatike russkogo jazyka. Mediko-biologicheskij profil [A practical guide to the grammar of the Russian language. Medical and biological profile]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
3. Alekseenko, T.N., Vaseckaja, L.I. and Manivskaja, T.E. (2013). *Rabochaja tetrad dlja samostojatelnoj raboty. Medicinskij profil [Workbook for*

- independent work. Medical profile*]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
4. Alekseenko, T.N., Kopylova, E.V., Kushnir, I.N., Trostinskaja, O.N., Ushakova N.I. and Chernenko I.I. (2016). *Russkij jazyk: uchebnik dlja inostr. studentov 1 kursa nefilol. specialnostej* [Russian language: a textbook for 1st year foreign students of non-philological specialties]. Ushakova, N.I. (Ed.). Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  5. Alekseenko, T.N., Kopylova, E.V. and Trostinskaja, O.N. (2015). *Modulnyj kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov. 3 kurs* [Modular Control of the language training of 3rd year foreign students]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  6. Alekseenko, T.N., Krasovskaja, L.P. and Kuplevackaja, L.A. (2005). *Nauchnyj stil rechi. Uchebnoe posobie dlja inostrannyh studentov-medikov* [Scientific style of speech. A manual for foreign medical students]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  7. Alekseenko, T.N. and Malysenko, A.O. (2007). *7 urokov po razvitiju ustnoj rechi. Dialogi: vrach – bolnoj* [7 lessons for the development of speaking. Dialogues: doctor – patient]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  8. Alekseenko, T.N., Trostinskaja, O.N. and Manivskaja, T.E. (2012). *Modulnyj kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov. 2 kurs. Mediko-biologicheskij profil obuchenija* [Modular Control of the language training of foreign students. 2nd year. Medical and biological profile]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  9. Alekseenko, T.N., Manivskaja, T.E., Trostinskaja, O.N. and Van, Lej. (2011). *Russko-ukrainsko-anglijsko-kitajsko-arabskij mediko-biologicheskij slovar* [Russian-Ukrainian-English-Chinese-Arabic medical and biological dictionary]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  10. Alekseenko, T.N., Manivskaja, T.E., Trostinskaja, O.N. and Kushnir, I.N. (2009). *Modulnyj kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov. 1 kurs. Mediko-biologicheskij profil* [Modular Control of the language training of foreign students. 1st year. Medical and biological profile]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  11. Bakirov, V.S., Hizhnyak, L.M. and Ushakova, N.I. (2017). *Mizhkulturna komunikaciya v universyteti: istorychnyj dosvid i vyklyky suchasnosti* [Intercultural communication at the university: historical experience and modern challenges]. *Visnyk Harkivskogo nacionalnogo universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya "Sociologichni doslidzhennya suchasnoho suspilstva: metodologiya, teoriya, metody"* [Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series "Sociological research of modern society: methodology, theory, methods"]. 39, pp. 286–293 [in Ukrainian].

12. Bej, L.B. (1985). Interpretacija hudozhestvennogo teksta pri obuchenii russkomu jazyku inostrannyh studentov-nefilologov [Interpretation of a literary text in teaching Russian to foreign non-philological students]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
13. Brusencova, O.D. and Gvozd, N.A. (2010). *Klimatologija [Climatology]*. Uchebnoe posobie po russkomu jazyku dlja inostrannyh studentov I kursa geologo-geograficheskogo fakulteta specialnosti "Ekologija i ohrana okruzhajushhej sredy" [Manual of the Russian language for 1 st year foreign students of the faculty of geology and geography majoring in "Ecology and environmental protection"]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
14. Davydova, A.N., Kopylova, E.V. and Sanina, L.P. (2007). *Sbornik tekstov i zadaniy po razvitiyu rechi. Prakticheskoe posobie po russkomu jazyku dlja inostrannyh studentov [Collection of texts and tasks for the development of speech. Practical guide in the Russian language for foreign students]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
15. Davydova, A.N., Kopylova, E.V. and Sanina, L.P. (2007). *Teksty i zadaniya po russkomu jazyku [Texts and tasks in the Russian language]*. Uchebnoe posobie po russkomu jazyku dlja inostrannyh studentov III kursa jekonomicheskikh specialnostej [Manual of the Russian language for 3 rd year foreign students majoring in economic specialties]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
16. Domnich, S.P., Petrenko, I.P. and Zaharova, N.N. (2009). *Ja – budushhij psiholog [I am a future psychologist]*. Uchebnoe posobie dlja stud.- inostr. [Manual for foreign students]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
17. Docenko, N.P. (2004). *Chitaem i govoric po-russki. Razgovornaja praktika na zanjatijah po russkomu jazyku v inostrannoj auditorii [We read and speak Russian. Conversational practice in Russian language classes in a foreign audience]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
18. Ivanova, O.F., Klepikova, N.G. and Udodenko, L.M. (1995). *Obshhaja psihologija dlja studntov-inostrancev I kursa [General psychology for 1 st year foreign students]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
19. Ivanova, T.A. (2004). *Uchebnoe posobie po russkomu jazyku dlja inostrannyh studentov 1-2 kursov sociologicheskogo fakulteta [Manual of the Russian language for 1-2 year foreign students of the Faculty of Sociology]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
20. Ivanova, T.A., Kuplevackaja, L.A. and Chernenko, I.I. (2013). *Izuchaem teoriju gosudarstva: ucheb. posobie po russkomu jazyku dlja inostrannyh studentov I kursa jurid. f-ta [We study the theory of the state. Manual of*

- the Russian language for 1 st year foreign students of the faculty of law*]. Kharkiv: Jekograf [in Russian].
21. Ivanova, T.A. and Chernenko, I.I. (2013). *Russkij jazyk juristam [Russian language for lawyers]*. Kharkiv: Kompanija SMIT [in Russian].
  22. Ivanova, T.A. and Chernenko, I.I. (2014). *Russkij jazyk juristam: posobie po nauch. stilju rechi dlja studentov-inostrancev III kursa [Russian language for lawyers. Manual of the scientific language for 3 rd year foreign student]*. Kharkiv: Kompanija SMIT [in Russian].
  23. Klochko, T.V. (2016). *Kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov 2 kursa: Specialnosti “Geologija”, “Geografija”, “Rekreacija”, “Turizm” i “Jekologija” [Control of the language training of foreign students of the 2nd year: Specialties “Geology”, “Geography”, “Recreation”, “Tourism” and “Ecology”]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  24. Klochko, T.V. (2019). *Kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov 1–3 kursov: Specialnosti: “Geografija”, “Geologija”, “Rekreacija”, “Turizm” i “Jekologija” [Control of the language training of foreign students of the 1–3 year: Specialties “Geology”, “Geography”, “Recreation”, “Tourism” and “Ecology”]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  25. Klochko T.V. (2016). *Nasha planeta Zemlja [Our planet Earth]*. Uchebnoe posobie dlja inostrannyh studentov 1–2 kursov fakulteta geografii, geologii, rekreacii i turizma i jekologicheskogo fakulteta [Manual of the Russian language for 1-2 year foreign students of the faculty of geography, geology, recreation and tourism and the faculty of ecology]. Kharkiv: Tarasenko V.P. [in Russian].
  26. Klochko T.V. (2017). *Obuchenie referirovaniju nauchnogo teksta: Geologo-geograficheskij profil [Teaching the abstracting of a scientific text: Geological and geographical profile]*. Kharkiv: Tarasenko V.P [in Russian].
  27. Klochko, T.V. (2019). *Pourochnyj ukrajinsko-russko-anglijsko-turkmenskij slovar [Lesson Ukrainian-Russian-English-Turkmen Dictionary]*. Kharkiv: Tarasenko V.P [in Russian].
  28. Klochko, T.V. and Fadeeva, O.Ju. (2013). *Modulnyj kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov 2–3 kursov medicinskogo fakulteta (professionalnoe obshhenie) [Modular control of the language training of 2-3 year foreign students of the Faculty of Medicine (professional communication)]*. Uchebno-metodicheskoe posobie dlja inostrannyh studentov-medikov (anglojaz. forma obuchenija) [Manual for foreign medical students (English medium)]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].

29. *Kodeks cinnostej Karazinskogo universytetu [Karazin University Code of Values]*. (2017). [online]. Available at: <https://www.univer.kharkov.ua/ua/general/docs/kodeks> [Accessed 20 February 2021] [in Ukrainian].
30. Kopylova, E.V., Kuriljuk, T.I. and Sanina, L.P. (2011). *Chitaem teksty po jekonomike [We read texts on economics]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
31. Kopylova, E.V. and Kushnir, I.N. (2011). *Modulnyj kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov-jekonomistov i psihologov I kursa [Modular control of the language training of 1st year foreign students majoring in psychology and economics]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
32. Kopylova, E.V. and Sanina, L.P. (2015). *Kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov I kursa: Jekonomicheskij profil [Control of the language training of 1st year foreign students: Economic profile]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
33. Kopylova, E.V. and Sanina, L.P. (2016). *Kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov II kursa: Ekonomicheskij profil [Control of the language training of 2nd year foreign students: Economic profile]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
34. Kopylova E.V. (2012). *Modulnyj kontrol jazykovej podgotovki inostrannyh studentov 2 kursa: Ekonomicheskij profil [Modular control of the language training of 2nd year foreign students: Economic profile]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
35. Kopylova, E.V. and Sanina, L.P. (2014). *Posobie po razvitiju pismennoj rechi [Manual on developing writing skills]*. Ucheb. posobie dlja inostr. studentov 4 kursa jekon. spec [Manual for 4th year foreign students majoring in economic specialties]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
36. Kopylova, E.V., Sanina, L.P. and Chernenko, I.I. (2012). *Chitaem teksty po makrojekonomike [We read texts on macroeconomics]*. Uchebnoe posobie dlja studentov-inostrancev 2 kursa jekonomicheskikh specialnostej [Manual for 2nd year foreign students majoring in economic specialties]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
37. Kuriljuk, T.I. *Razgovornaja praktika na urokah russkogo jazyka [Conversational practice at the Russian classes]*. Uchebnoe posobie dlja inostrannyh studentov 1-2 kursov jekonomicheskogo fakulteta i fakulteta MJeO i TB [Manual for 1-2 year foreign students of the faculty of economics and the faculty of international economic relations and the tourist business]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
38. Kushnir I.M. (2012). *Formuvannya sociokulturnoi kompetentnosti inozemnyh studentiv u procesi navchannya rosijskoyi movy [Formation of socio-cultural competence of foreign students in the process of learning the*

- Russian language]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kherson [in Ukrainian].
39. Milrud, R.P. and Maksimova, I.R. (2000). *Sovremennye konceptualnye principy kommunikativnogo obuchenija inostrannym jazykam* [Modern conceptual principles of communicative teaching of foreign languages]. *Inostrannyj jazyk v shkole* [Foreign languages at school]. 4, pp. 9–15 [in Russian].
  40. Ushakova, N.I. (Ed.). (2019). *Mizhkulturna komunikaciya v universytetskomu osvithnomu prostori* [Intercultural communication in the university educational space]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
  41. Osmolovskaja, I.M. (2009). *Problemy razvitija didaktiki v informacionnom obshhestve* [Problems of the development of didactics in the information society]. *Innovacii v obrazovanii* [Innovation in education], 1, pp. 4–19 [in Russian].
  42. Pavlenko, M.P., Alekseenko, T.N., Kopylova, E.V. and Trostinskaja, O.N. (2009). *Obuchenie referirovaniju nauchnogo teksta* [Teaching to abstract a scientific text]. Part I, Part II. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  43. Petrushova, O.V., Trostinskaja, O.N., Chernenko, I.I. and Tarleva, A.V. (2007). *Sbornik uprazhnenij po russkomu jazyku dlja studentov-inostrancev osnovnogo jetapa obuchenija* [Collection of exercises in the Russian language for foreign students of the main stage of study]. Kharkov: OOO Kompanija SMIT [in Russian].
  44. Petrushova, O.V., Chernenko, I.I. and Slavtich, G.A. (2004). *Uchebnoe posobie po russkomu jazyku: Nauchnyj stil dlja inostrannyh studentov I kursa* [Textbook for the Russian language: Scientific style for 1 st year foreign students]. Kharkiv: Kompanija SMIT [in Russian].
  45. Petrushova, O.V., Chernenko, I.I. and Slavtich, G.A. (2004). *Uchebnoe posobie po russkomu jazyku: Nauchnyj stil dlja inostrannyh studentov II kursa* [Textbook for the Russian language: Scientific style for 2 nd year foreign students]. Kharkiv: Kompanija SMIT [in Russian].
  46. Pirotti, N.V. (1985). *Otbor komunikativnogo minimuma dlja chtenija tekstov po specialnosti (1 kurs, estestvennonauchnyj profil)* [Selection of a communicative minimum for reading specialized texts (1 course, natural science profile)]. *Extended abstract of a candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
  47. Ushakova N.I. (Ed.). (2014). *Prepodavanie russkogo jazyka inostrannym studentam: teorija i praktika, tradicii i innovacii* [Teaching Russian to foreign students: theory and practice, tradition and innovation]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  48. Ruzhinskij, A.L. (1990). *Modelirovanie russkogo argumentativnogo diskursa kak osnova obuchenija inostrannyh studentov sovetskih vuzov*

- problemnoj besede na professionalnye temy [Modeling Russian argumentative discourse as the basis for teaching foreign students of Soviet universities to problem talk on professional topics]. *Extended abstract of a candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
49. Sanina, L.P. and Chistjakova, A.B. (2005). *Izuchaem jazyk jekonomiki [Learning the language of economics]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  50. Sedmaja, E.V. (2010). *Posobie po obucheniju ustnoj i pismennoj rechi. Nauchnyj stil dlja studentov II kursa estestvennonauchnogo profilja [A guide to teaching speaking and writing. Scientific style for 2 nd year students of natural sciences]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  51. Trostinskaja, O.N., Alekseenko, T.N. and Kopylova, E.V. (2009). *Programma po russkomu jazyku dlja inostrannyh studentov-nefilologov [Russian language program for foreign non-philological students]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  52. Trostinskaja, O.N. (2017). *Russkij jazyk [Russian language]*. Uchebnik dlja inostrannyh studentov biologicheskikh specialnostej. 1 kurs. [Textbook for foreign students of biological specialties. 1st year]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
  53. Trostinskaja, O.N. (2004). *Uчебно-методическое пособие по русскому языку для иностранных студентов I-II курсов биологических специальностей [Manual of the Russian language for 1-2 year foreign students of biological specialties]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian]
  54. Ushakova, N.I. (2010). Bagatoaspektna model pidruchnyka z rosijskoyi movy dlya inozemnyx studentiv u vyshhyh navchalnyh zakladah Ukrainy [Multi-aspect model of a Russian textbook for foreign students at the higher education institutions of Ukraine]. *Extended abstract of a doctor's thesis*. Kherson [in Ukrainian].
  55. Ushakova, N.I. (2003). *Znakomtes: Ukraina. Teksty dlja chtenija i razvitija rechi na russkom jazyke dlja inostrannyh studentov [Meet Ukraine. Russian texts for for foreign students: reading and speech development]*. Kharkov: KHNU imeni V.N. Karazina [in Russian].
  56. Ushakova, N.I. (1991). Metodicheskaja model knigi dlja samostojatel'nogo chtenija dlja studentov-nefilologov zavershajushhego jetapa obuchenija (na materiale hudozhestvennyh i publicisticheskikh tekstov) [Methodical model of a book for independent reading for non-philological students of the final stage of training (based on fiction and journalistic texts)]. *Extended abstract of a candidate's thesis*. Moscow [in Russian]
  57. Ushakova, N.I. (2009). *Uchebnik po jazyku obuchenija dlja inostrannyh studentov v rusle sovremennoj obrazovatelnoj paradigmy. Teorija i praktika sozdanija uchebnika po jazyku obuchenija dlja inostrannyh*

- studentov vuzov Ukrainy [A textbook on the language of instruction for foreign students in line with the modern educational paradigm. Theory and practice of creating a textbook on the language of instruction for foreign students of universities in Ukraine].* Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
58. Ushakova, N. and Trostynska, O. (2014). Vychennya ukrayinskoyi movy studentamy-inozemcymy: konceptualni zasady [Learning the Ukrainian language by foreign students: conceptual principles]. *Teoriya i praktyka vykladannya ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi [Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language]*. Lviv: Lvivskiy nacionalniy universitet, 9, pp. 12–21 [in Ukrainian].
59. Ushakova, N.I., Trostynska, O.M. and Dubichynskiy, V.V. (2011). Koncepciya movnoyi pidgotovky inozemciv u VNZ Ukrayiny [The conception of language training of foreigners in Ukrainian universities]. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky [Teaching Languages at Higher Institutions]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 19, pp. 136–146 [in Ukrainian].
60. Chernenko, I.I. (2007). *Uchebnoe posobie po russkomu jazyku. Nauchnyj stil dlja studentov-inostrancev i kursa jekonomicheskikh specialnostej [Manual of the Russian language. Scientific style for 1st year foreign students majoring in economic specialties]*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
61. Chistjakova, A.B. (2009). *Metodika obuchenija inostrannyh studentov jazyku v vuze. Vidy rechevoj dejatelnosti [The methodology of teaching languages to university foreign students. Types of speech activity]*. Kharkiv: OOO “JeDJeNA” [in Russian].
62. Chistjakova, A.B. (1994). Nauchnye osnovy podgotovki po russkomu jazyku ispano- i frankogovorjashhih studentov-inostrancev nefilologicheskogo profilja [Scientific bases of teaching Russian to Spanish- and French-speaking foreign students of a non-philological profile]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Moscow [in Russian].
63. Chistjakova, A.B. (2005). *Organizacija obuchenija jazyku inostrannyh uchashhihsja v vuze [Organization of teaching languages to university foreign students]*. Kharkiv: Konstanata [in Russian].
64. Chistjakova, A.B. (2007). *Prakticheskoe posobie po metodike prepodavanija russkogo jazyka kak inostrannogo. Obuchenie aspektam jazyka [A practical guide to teaching Russian as a foreign language. Teaching aspects of language]*. Kharkiv: Konstanta [in Russian].
65. Shhukin, A.N. (2008). Kompetencija ili kompetentnost. Vzgljad metodista na aktualnuju problemu lingvodidaktiki [Kompetencija or kompetentnost. Methodist's point of view on the actual problem of linguodidactics].

Russkij jazyk za rubezhom [Russian language abroad]. 5, pp. 14–20 [in Russian].

Ушакова Наталя Ігорівна, докт. пед. наук, професор, завідувач кафедри мовної підготовки 1 Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61022, Харків, майдан Свободи, 4); e-mail: ushakova.khnu@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-4917-7934>.

Ушакова Наталья Игоревна, докт. пед. наук, профессор, заведующий кафедрой языковой подготовки 1 Учебно-научного института международного образования Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина (61022, Харьков, площадь Свободы, 4); e-mail: ushakova.khnu@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-4917-7934>.

Natalia Ushakova, Doctor of Pedagogics, Full Professor, Head of the Language Training Department 1, International Education Institute for Study and Research, V.N. Karazin Kharkiv National University (61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: ushakova.khnu@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-4917-7934>.

Тростинська Оксана Миколаївна, канд. філол. наук, доцент кафедри мовної підготовки 1 Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61022, Харків, майдан Свободи, 4); e-mail: okasana@ua.fm, orcid: <http://orcid.org/0000-0002-2999-629X>.

Тростинская Оксана Николаевна, канд. филол. наук, доцент кафедры языковой подготовки 1 Учебно-научного института международного образования Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина (61022, Харьков, площадь Свободы, 4); e-mail: okasana@ua.fm, orcid: <http://orcid.org/0000-0002-2999-629X>.

Oksana Trostynska, Ph.D in Philology, Associate Professor, Language Training Department 1, International Education Institute for Study and Research, V.N. Karazin Kharkiv National University (61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: okasana@ua.fm; orcid: <http://orcid.org/0000-0002-2999-629X>.

Кушнір Ірина Миколаївна, канд. пед. наук, доцент кафедри мовної підготовки 1 Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61022, Харків, майдан Свободи, 4); e-mail: irina.kushnir.83@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0002-4349-9652>.

Кушнір Ірина Николаевна, канд. пед. наук, доцент кафедри мовної підготовки 1 Учебно-научного інституту міжнародного освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61022, Харків, площа Свободи, 4); e-mail: irina.kushnir.83@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/000-0002-4349-9652>.

Iryna Kushnir, PhD in Pedagogics, Associate Professor, Language Training Department 1, International Education Institute for Study and Research, V.N. Karazin Kharkiv National University (61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: irina.kushnir.83@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/000-0002-4349-9652>.